

Lagutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om Finlands deltagande i Europeiska åklagarmyndighetens (EPPO) verksamhet och till lagar som har samband med den

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om Finlands deltagande i Europeiska åklagarmyndighetens (EPPO) verksamhet och till lagar som har samband med den (RP 184/2020 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för betänkande och till grundlagsutskottet och förvaltningsutskottet för utlåtande.

Utlåtanden

Följande utlåtanden har lämnats i ärendet:

- grundlagsutskottet GrUU 39/2020 rd
- förvaltningsutskottet FvUU 26/2020 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört (distanskontakt)

- lagstiftningsråd Lauri Rautio, justitieministeriet
- polisöverinspektör Sami Ryhänen, inrikesministeriet
- riksdagens justitieombudsman Petri Jääskeläinen, Riksdagens justitieombudsmans kansli
- tingsdomare Anu Juho, Helsingfors tingsrätt
- statsåklagare Tuuli Eerolainen, Åklagarmyndigheten
- distriktsåklagare Jukka Oikarainen, Södra Finlands åklagardistrikt
- tullöverinspektör Lassi Salakka, Tullen
- professor Sakari Melander.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- utrikesministeriet
- inrikesministeriet, gränsbevakningsavdelningen
- finansministeriet
- social- och hälsovårdsministeriet
- justitiekanslersämbetet
- högsta domstolen
- Helsingfors hovrätt
- Dataombudsmannens byrå

Betänkande LaUB 15/2020 rd

- centralkriminalpolisen
- Polisstyrelsen.

Samband med andra handlingar

Lagutskottet har i ärendet tidigare lämnat utlåtandena LaUU 23/2013 rd, LaUU 11/2014 rd, LaUU 1/2015 rd, LaUU 9/2015 rd, LaUU 20/2016 rd, LaUU 2/2017 rd, LaUU 10/2017 rd och LaUU 2/2013 rd.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår sådana ändringar i lagstiftningen som förutsätts av rådets förordning (EU) 2017/1939 om genomförande av fördjupat samarbete om inrättande av Europeiska åklagarmyndigheten (EPPO). EPPO är behörig att som oberoende åklagarmyndighet inom EU utreda brott som riktar sig mot EU:s budget och åtala dem som misstänks för brott i nationella domstolar. Myndigheten består av ett centralt åklagarkontor, som har säte i Luxemburg, och av europeiska delegerade åklagare, som är verksamma i medlemsstaterna. EPPO inrättas som ett instrument för fördjupat samarbete och enligt dagens uppgifter kommer 22 av EU:s medlemsstater, inklusive Finland, att delta i dess verksamhet i det skede då den inrättas.

I propositionen föreslås först och främst att det stiftas en lag om Finlands deltagande i Europeiska åklagarmyndighetens verksamhet för att komplettera bestämmelserna i förordningen. Dessutom föreslås det ändringar till följd av förordningen i förundersökningslagen, lagen om rättegång i brottmål, lagen om Åklagarmyndigheten, lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen, lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna samt i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft när EPPO inleder sin verksamhet. EPPO inleder sin verksamhet tidigast i november 2020, men det slutliga datumet fastställs i ett beslut som kommissionen utfärdar innan verksamheten inleds.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Rådets förordning (EU) 2017/1939 om inrättande av Europeiska åklagarmyndigheten (EPPO) antogs 2017. Förordningen kallas nedan EPPO-förordningen. Den rättsliga grunden för att inrätta EPPO finns i artikel 86 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Enligt artikeln ska EPPO föra talan för brott som omfattas av dess behörighet vid medlemsstaternas behöriga domstolar.

EPPO består av ett centralt åklagarkontor, som har säte i Luxemburg, och av europeiska delegerade åklagare, som är verksamma i medlemsstaterna. EPPO är behörig att som oberoende åklagarmyndighet inom EU utreda brott som riktar sig mot unionens budget och åtala dem som miss-

Betänkande LaUB 15/2020 rd

tänks för brott i nationella domstolar. Bakom inrättandet av EPPO ligger ett behov av att effektivare än nu bekämpa brott som riktar sig mot EU:s ekonomiska intressen, till exempel subventions- och tullskattebedrägerier som riktar sig mot unionens medel. De brotten utreds inte i tillräcklig utsträckning i alla medlemsstaterna, vilket har bedömts orsaka unionen och medlemsstaterna betydande skador. Med stöd av den rättsliga grunden för EPPO är det möjligt att senare utsträcka myndighetens befogenheter till att även omfatta gränsöverskridande grov brottslighet (artikel 86.4 i EUF-fördraget). Europeiska rådet ska dock besluta med enhällighet om en sådan utvidgning efter Europaparlamentets godkännande och efter att ha hört kommissionen.

EPPO inrättas som ett instrument för fördjupat samarbete. Enligt de uppgifter som finns i dag kommer 21 av EU:s medlemsstater, utöver Finland, att delta i verksamheten i det skede när myndigheten inrättas. Meningen är att EPPO ska inleda sin verksamhet i början av 2021. Det slutliga datumet ska fastställas genom ett beslut av kommissionen innan verksamheten inleds.

EPPO-förordningen är direkt tillämplig lagstiftning i medlemsstaterna. Det krävs dock kompletterande nationell lagstiftning för att förtydliga bestämmelserna i den. Regeringen föreslår att det i detta syfte stiftas en ny lag om Finlands deltagande i Europeiska åklagarmyndighetens verksamhet (lagförslag 1, EPPO-lagen). Dessutom föreslår man nödvändiga ändringar i en del gällande lagar på grund av förordningen. De viktigaste förslagen i EPPO-lagen hänför sig till nomineringen av och behörigheten för de europeiska åklagarna och de europeiska delegerade åklagarna som hör till EPPO:s anställda, utredningen av brottmål som omfattas av EPPO:s behörighet och de tvångsmedel som används därvid samt till dataskyddet och EPPO:s rätt att få information.

EPPO:s materiella behörighet gäller som utgångspunkt de brott enligt det så kallade direktivet om EU-bedrägerier (EU) 2017/1371 som skadar unionens finansiella intressen. Vid det nationella genomförandet av direktivet försäkrade man sig om att kriminaliseringsförpliktelserna i direktivet uppfylls och att tillämpningsområdet för finsk straffrätt är tillräckligt omfattande när det gäller de brott som hör till EPPO:s behörighet. Man ändrade bland annat strafflagens 1 kap. om tillämpningsområdet för finsk straffrätt (RP 231/2018 rd).

Sedan 2013 har det förts intensiva förhandlingar om förordningen om inrättande av Europeiska åklagarmyndigheten (COM (2013)534 slutl.). Lagutskottet gav flera utlåtanden under förhandlingarna (LaUU 23/2013 rd, LaUU 11/2014 rd, LaUU 1/2015 rd, LaUU 9/2015 rd, LaUU 20/2016 rd, LaUU 2/2017 rd, LaUU 10/2017 rd och LaUU 2/2013 rd). Lagutskottet ansåg att förordningsförslaget om Europeiska åklagarmyndigheten var ytterst betydelsefullt, eftersom det innebar ett betydligt mer långtgående straffrättsligt samarbete än det som grundar sig på ömsesidigt erkännande och tillnärmning av den materiella straffrätten. Lagutskottet var kritiskt till förslaget men bedömde att innehållet i det under förhandlingarna ändrades i en för Finland positiv riktning (LaUU 10/2017 rd).

En väsentlig sak som lagutskottet lyfte fram under förhandlingarna var att behörighetsarrangemangen mellan åklagaren och förundersökningsmyndigheterna inte behöver ändras i Finland. Som det framgår av propositionen ändrar förordningens bestämmelser inte de finska myndigheternas behörighetsarrangemang vid förundersökning (RP, s. 40). Förvaltningsutskottet anser i sitt utlåtande om propositionen det vara viktigt att det inte föreslås några ändringar i behörighetsför-

Betänkande LaUB 15/2020 rd

hållandena mellan åklagaren och förundersökningsmyndigheterna i fråga om till exempel vem som leder utredningar (FvUU 26/2020 rd).

En annan sak som lagutskottet under förhandlingarna om förordningsförslaget ansåg vara viktig var att förordningen inte medför någon skyldighet att utsträcka förutsättningarna för att utföra utredningsåtgärder som ingriper i de grundläggande rättigheterna till att omfatta andra brott än de vid vars utredning sådana åtgärder får utföras under de förutsättningar som anges i den nationella lagstiftningen. Det framgår av propositionen att förordningen inte kräver att nya tvångsmedel tas in i tvångsmedelslagen eller att de nationella villkoren eller förfarandena för användning av tvångsmedel ändras jämfört med nuläget (s. 34).

Sammantaget sett anser lagutskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Lagutskottet håller med förvaltningsutskottet om att det är en motiverad utgångspunkt att endast företa sådana kompletteringar i lagstiftningen som är nödvändiga för att klarlägga bestämmelser i förordningen (s. 88). Lagutskottet välkomnar likaså den utgångspunkt i propositionen enligt vilken det inte ska skapas lösningar som avviker från de fungerande nationella arrangemangen för de ärenden som omfattas av EPPO:s behörighet.

Med hänvisning till det som sägs ovan tillstyrker lagutskottet lagförslagen, men med följande kommentarer och ändringsförslag som särskilt gäller de preciseringsbehov som framgår av grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 39/2020 rd). Grundlagsutskottet har förutsatt att regleringen kompletteras när det gäller den högsta laglighetskontrollen och behandlingen av åtal mot en minister för att EPPO-lagen ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

De europeiska delegerade åklagarna

Enligt artikel 13.1 i EPPO-förordningen ska de europeiska delegerade åklagarna agera på EPPO:s vägnar i sina respektive medlemsstater och ha samma befogenheter som nationella åklagare när det gäller utredningar, lagföring och väckande av talan, utöver och med förbehåll för de särskilda befogenheter och den särskilda ställning som tillkommer dem och på de villkor som anges i förordningen. Enligt punkt 2 i artikeln ska det finnas två eller flera europeiska delegerade åklagare i varje medlemsstat. Förordningen möjliggör att de europeiska delegerade åklagarna även kan utöva verksamhet som nationella åklagare i den utsträckning som detta inte hindrar dem från att fullgöra sina skyldigheter enligt förordningen (artikel 13.3). Redan under förhandlingarna om förordningsförslaget ansågs det positivt att EPPO fungerar decentraliserat så att det finns delegerade åklagare i medlemsstaterna som fortfarande är behöriga att handlägga även nationella brottmål (se U 64/2013 rd, LaUU 23/2013 rd).

I propositionen föreslår regeringen nationella bestämmelser, som kompletterar förordningen, om de europeiska delegerade åklagarnas ställning i det finländska straffprocesssystemet. Meningen är att Finland i det första skedet ska utse två europeiska delegerade åklagare. Eftersom antalet brottmål som omfattas av EPPO:s behörighet förväntas vara litet i Finland föreslås det i enlighet med principen om dubbla hattar att de europeiska delegerade åklagarna ska ha samma befogenheter när de sköter sina uppgifter som åklagare har enligt finsk lag (5 § i lagförslag 1) och att de europeiska delegerade åklagarna även ska få utöva verksamhet som nationella åklagare (6 § i lagförslag 1). Det föreslås också att en europeisk delegerad åklagare ska utnämnas för viss tid till en

Betänkande LaUB 15/2020 rd

tjänst som åklagare vid Åklagarmyndigheten, om han eller hon inte har utnämnts till en åklagar-tjänst (4 § 4 mom. i lagförslag 1).

EPPO:s driftsutgifter täcks ur dess budget, och finansieringen av EPPO ingår i EU:s budget. Enligt en utredning som utskottet fått ska EPPO svara för lönen till de europeiska delegerade åklagarna till den del dessa sköter brottmål som omfattas av EPPO:s behörighet. Vid den tidpunkten när regeringens proposition lämnades pågick det fortfarande närmare diskussioner om fördelningen av de europeiska delegerade åklagarnas arbetsinsats mellan EPPO och nationella åklagaruppgifter samt om lönebikostnaderna, inklusive sociala avgifter samt arbetslöshetsförsäkrings- och arbetspensionsavgifter (se RP, s. 74 och 75). Propositionen har dock överlämnats till riksdagen och ansökningsförfarandet för de delegerade åklagarna inletts, eftersom EPPO kan inleda sin verksamhet redan i början av 2021.

Förhandlingarna om lönebetalningen och lönebikostnaderna pågår fortfarande när propositionen nu behandlas i riksdagen. Man vet därför inte bland annat om EPPO ska betala lönebikostnaderna för de europeiska delegerade åklagarna. Enligt en inkommen utredning måste man, om EPPO inte betalar dem, utreda huruvida det är finska staten som ska stå för kostnaderna eller om de ska betalas av de europeiska delegerade åklagarna själva.

Lagutskottet menar att uppgiften om vem som i sista hand ska svara för de här lönebikostnaderna är viktig med tanke på anställningsförhållandet och rekryteringen av åklagarna i fråga. Det är beklagligt att frågan fortfarande är öppen, eftersom tydliga anställningsvillkor kan påverka viljan att söka sig till uppgiften som europeisk delegerad åklagare. Enligt en inkommen utredning förefaller det som om det inte utifrån EPPO-förordningen är helt klart hur frågan om betalning av lönebikostnaderna ska lösas. Enligt uppgift kommer medlemsstaterna att välja olika lösningar.

Med hänvisning till det som står ovan och förvaltningsutskottets utlåtande (FvUU 26/2020 rd, s. 2) anser lagutskottet att det är motiverat att justitieministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, finansministeriet och riksåklagarens byrå tillsammans utreder hur rätten till social trygghet och pension enligt det nationella systemet ska ordnas för de i Finland verksamma europeiska delegerade åklagarna. I denna helhet ingår de premier och avgifter samt förmåner som gäller pension, olycksfall i arbetet, yrkessjukdomar och sjukförsäkring samt arbetslöshetsförsäkring. Det är viktigt att man i förhandlingarna om att inleda EPPO:s verksamhet strävar efter att säkerställa så bra rättigheter som möjligt för de europeiska delegerade åklagarna också i fråga om dessa premier, avgifter och förmåner och att situationen har klarlagts innan verksamheten inleds. Enligt en aktuell bedömning krävs det lagändringar för att ordna den sociala tryggheten på exakt samma sätt som för åklagare som arbetar med nationella uppgifter. Man blir således tvungen att göra eventuella ändringar separat från propositionen.

Laglighetskontroll som utövas av de högsta laglighetsövervakarna

Artikel 6.1 i EPPO-förordningen gäller EPPO:s oberoende. Enligt denna punkt ska de europeiska åklagarna och de europeiska delegerade åklagarna verka i hela unionens intresse, enligt den definition som ges i lagstiftning, och får varken be om eller ta emot instruktioner från någon person utanför Europeiska åklagarmyndigheten, någon av medlemsstaterna i Europeiska unionen eller någon av unionens institutioner, organ eller byråer vid fullgörandet av sina skyldigheter enligt

Betänkande LaUB 15/2020 rd

förordningen. Medlemsstaterna i EU och unionens institutioner, organ och byråer ska respektera EPPO:s oberoende och inte försöka påverka myndigheten vid utförandet av dess uppgifter. Enligt artikel 5.3 i förordningen ska nationell lagstiftning gälla i den utsträckning ett ärende inte regleras av förordningen.

I propositionen bedöms bland annat förhållandet mellan EPPO:s oberoende och laglighetskontrollen av EPPO:s verksamhet (RP, s. 90—93). Regeringen säger att det bland annat i ljuset av de ovannämnda artiklarna i förordningen inte kan anses att förordningen kategoriskt begränsar de högsta laglighetsövervakarnas laglighetskontroll i nuvarande form, som allmänt riktar sig till de europeiska delegerade åklagarnas och den europeiska åklagarens åtalsverksamhet i finska domstolar. Enligt regeringen beror detta bland annat på att oberoendet enligt artikel 6 uttryckligen gäller oberoende när åtgärder utförs i ett enskilt åtalsärende. Det föreslås inte några särskilda bestämmelser till dessa delar i EPPO-lagen. Under sakkunnigutfrågningen i lagutskottet kom det emellertid fram att den högsta laglighetskontrollens förhållande till den europeiska åklagaren och de europeiska delegerade åklagarna inte är helt klart.

Enligt 108 och 109 § i grundlagen ska justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman övervaka att domstolarna och andra myndigheter samt tjänstemännen, offentligt anställda arbetstagare och också andra, när de sköter offentliga uppdrag, följer lag och fullgör sina skyldigheter. Enligt grundlagsutskottet är det särskilt viktigt att få klarhet i frågan om huruvida EPPO-förordningen gör det möjligt att rikta laglighetskontrollen till de europeiska delegerade åklagare och den europeiska åklagare som avses i EPPO-förordningen, eftersom det i åklagarens verksamhet är fråga om betydande utövning av offentlig makt (GrUU 39/2020 rd, s. 4 och 5). Med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande anser lagutskottet det beklagligt att de högsta laglighetsövervakarnas ställning i förhållande till EPPO-förordningen inte bedömdes redan under beredningen av förordningen. I kommande projekt finns det skäl att beakta frågor av detta slag redan i förhandlingsfasen.

Enligt grundlagsutskottet avses i förordningen med oberoende, med beaktande av förordningens syfte och mål, framför allt rättskipningsmässigt oberoende. Grundlagsutskottet fäster också uppmärksamhet vid att bestämmelserna i EPPO-förordningen förutsätter att EPPO i sina utredningar och åtal följer medlemsstatens nationella lagstiftning. Enligt grundlagsutskottets utlåtande innebär det oberoende som tryggas i EPPO-förordningen således inte något krav på immunitet för EPPO-åklagarna från den laglighetskontroll som de högsta laglighetsövervakarna utövar. En sådan utgångspunkt bör enligt grundlagsutskottet för tydlighetens skull också framgå av lagstiftningen. Det är ett villkor för att lagförslag 1 ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Lagutskottet föreslår på det sätt som anges närmare i detaljmotiven att en ny 18 § fogas till lagförslag 1 med anledning av grundlagsutskottets utlåtande.

Inom den laglighetskontroll som utövas av de högsta laglighetsövervakarna är tjänsteåtal det strängaste sättet att ingripa i lagstridig verksamhet. Enligt 110 § i grundlagen (731/1999) fattas beslut om väckande av åtal mot en domare för lagstridigt förfarande i en ämbetsåtgärd av justitiekanslern eller justitieombudsmannen. Dessa kan utföra åtal eller förordna att åtal ska väckas också i andra ärenden som omfattas av deras laglighetskontroll.

Betänkande LaUB 15/2020 rd

Grundlagsutskottet behandlar i sitt utlåtande 110 § i grundlagen och den omständigheten att förordningen förutsätter att det anges vilken nationell myndighet som ska besluta om behörighetsfördelningen i situationer där det uppstår meningsskiljaktighet mellan den nationella åklagarmyndigheten och EPPO om vem som är behörig i fråga om ett brott som börjat utredas i Finland och där EPPO enligt sin åsikt kunde utöva sin behörighet (artikel 25.6 i EPPO-förordningen). I 9 § 1 mom. i lagförslag 1 i propositionen anges riksåklagaren som den nationella myndigheten i fråga. Enligt paragrafens 2 mom. tillämpas detta dock inte om justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman är nationell åklagarmyndighet i ärendet. När justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman är nationell åklagarmyndighet i ärendet, ska de enligt bestämmelsen föra ett ärende som gäller utövande av behörighet till Helsingfors tingsrätt för avgörande. Grundlagsutskottet betonar betydelsen av att riksåklagarens beslutanderätt inte ska omfatta behörighetskonflikter mellan de högsta laglighetsövervakarna och EPPO. Grundlagsutskottet noterar dock att tingsrätten är domför med ordföranden ensam och att tingsrättens avgörande inte får överklagas genom besvär. Grundlagsutskottet anser att avgörandets betydelse i sak förutsätter åtminstone att besvärsförbudet slopas (se GrUU 39/2020 rd, s. 5).

Lagutskottet föreslår på det sätt som anges närmare i detaljmotiven att 9 § i lagförslag 1 ses över i fråga om besvärsförbudet.

Behandling av ministeransvarighetsärenden

I 114—116 § i grundlagen föreskrivs det om åtal mot minister, inledande av undersökning som gäller ministeransvarighet samt om förutsättningarna för väckande av åtal mot en minister. Närmare bestämmelser om behandling av ministeransvarighetsärenden finns i lagen om riksätten och behandling av ministeransvarighetsärenden (196/2000).

Även om det i propositionen (s. 98) konstateras att de ärenden som ska behandlas av EPPO normalt kan antas vara andra än ministeransvarighetsärenden, torde det likväl vara möjligt att EPPO, när ett sådant ärende eventuellt kommer upp, tar ärendet till behandling på grund av dess stora principiella betydelse (se GrUU 39/2020 rd, s. 5—6).

Vid behandlingen av ett ministeransvarighetsärende är det enligt grundlagsutskottet fråga om ett särdrag i Finlands författningsenliga system som föreskrivs på grundlagsnivå och som det antagligen inte är meningen att ingripa i genom EPPO-förordningen. I praktiken kan EPPO-förordningen påverka ministeransvarighetsärenden så att när ett ministeransvarighetsärende omfattas av den materiella behörighet som avses i artikel 22 i EPPO-förordningen, ska EPPO ha den rätt att ta ärendet till behandling som avses i artiklarna 25, 26 och 27 i förordningen. Det är inte fråga om att bestämmelserna i EPPO-förordningen i materiellt hänseende skulle stå i strid med grundlagen eller lagen om riksätten och behandling av ministeransvarighetsärenden. Det är närmast fråga om att en EPPO-åklagare i ministeransvarighetsärenden skulle kunna ha den ställning som i fråga om ministeransvarighetsärenden föreskrivs för riksåklagaren i 114 § 3 mom. i grundlagen och i 4 och 10 § i lagen om riksätten och behandling av ministeransvarighetsärenden. Enligt grundlagsutskottets uppfattning har syftet med EPPO-förordningen inte varit att skapa en konflikt mellan förordningen och den institutionella reglering som föreskrivs i Finlands grundlag och i lagen om riksätten och behandling av ministeransvarighetsärenden (GrUU 39/2020 rd, s. 6).

Betänkande LaUB 15/2020 rd

Enligt grundlagsutskottet kan man av artikel 29 i EPPO-förordningen, som gäller upphävande av privilegier eller immunitet, dra den slutsatsen att avsikten har varit att respektera de relevanta institutionella arrangemangen i medlemsstaterna och att det således inte förutsätts att EPPO ska ha större möjligheter än de nationella åklagarmyndigheterna att väcka åtal. Den särskilda ordning för behandling av ministeransvar och den höjda tröskel för åtal som föreskrivs i grundlagen går i linje med det som sägs i artikel 29 i förordningen. Enligt grundlagsutskottet leder tillämpningen av EPPO-förordningen inte till någon konflikt med grundlagen, om den europeiska delegerade åklagaren utfärdar en i artikeln nämnd begäran till den högsta laglighetsövervakaren, som behandlar den som en fråga som hör till dess behörighet i enlighet med laglighetsövervakarens prövningsrätt, och efter eget gottfinnande eventuellt vidtar de åtgärder som föreskrivs i 115 § i grundlagen. Grundlagsutskottet anser det dock vara klart att grundlagens bestämmelser om förutsättningarna för väckande av ministeråtal ska tolkas tillsammans med de övriga bestämmelserna i grundlagen. I artikel 29 ställs det inte heller några innehållsmässiga krav på beslutsfattandet enligt de nationella förfaranden som det hänvisas till i artikeln. Riksdagens beslutsfattande i det förfarande som avses i 114 § 2 mom. i grundlagen är bundet av det som i 114 § 3 mom. i grundlagen föreskrivs om riksåklagaren.

Grundlagsutskottet anser att lagförslag 1 i propositionen bör preciseras så att dess förhållande till 114 § 3 mom. i grundlagen tydligt framgår (GrUU 39/2020 rd, s. 6). Det är ett villkor för att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Grundlagsutskottet anser i sitt utlåtande att preciseringen kan göras exempelvis genom en bestämmelse enligt vilken en sådan begäran som avses i artikel 29 i förordningen ska göras hos den högsta laglighetsövervakaren, som avgör den med iakttagande i tillämpliga delar av det som föreskrivs om behandlingen av laglighetsövervakningsärenden.

Lagutskottet föreslår på det sätt som anges närmare i detaljmotiven att en ny 19 § fogas till lagförslag 1 med anledning av grundlagsutskottets utlåtande.

Tjänsteansvar

Enligt artikel 5.3 i förordningen ska nationell lagstiftning gälla i den utsträckning ett ärende inte regleras av förordningen. Enligt uppgift från justitieministeriet innehåller förordningen inga särskilda bestämmelser om straffrättsligt tjänsteansvar för europeiska åklagare eller europeiska delegerade åklagare.

Enligt artikel 96.6 i EPPO-förordningen ska de europeiska delegerade åklagarna vara fullständigt integrerade i sina nationella åklagarmyndigheter. Enligt skäl 43 i ingressen, som kompletterar punkten, bör förfarandet för utnämning av de europeiska delegerade åklagarna säkerställa att de är integrerade på operativ nivå i sina nationella rättssystem, rättsliga strukturer och lagföringsstrukturer. Utskottet anser att det som sägs ovan kan tillmätas betydelse också i bedömningen av de europeiska delegerade åklagarnas nationella ställning och deras anställningsförhållande till finska staten.

Lagutskottet konstaterar för tydlighetens skull följande i fråga om den europeiska åklagarens och de europeiska delegerade åklagarnas tjänsteansvar: Enligt 4 § i den föreslagna EPPO-lagen utnämns en europeisk delegerad åklagare för viss tid till en tjänst som åklagare vid Åklagarmyn-

Betänkande LaUB 15/2020 rd

digheten, om han eller hon inte har utnämnts till en åklagartjänst. De europeiska delegerade åklagarna kommer alltså att tjänstgöra som åklagare vid Åklagarmyndigheten. Enligt 40 kap. 11 § 1 punkten i strafflagen avses med tjänsteman bland andra den som står i tjänsteförhållande eller därmed jämförbart anställningsförhållande till staten. Enligt de uppgifter som utskottet fått från justitieministeriet kan definitionen i punkt 1 utifrån det som konstaterades i fråga om förordningen ovan också anses innefatta de europeiska delegerade åklagarna. Dessutom är också 40 kap. 11 § 5 punkten i strafflagen av betydelse med avseende på både de europeiska delegerade åklagarna och den europeiska åklagaren. Enligt 5 punkten avses med person som utövar offentlig makt a) den till vars uppgifter enligt lag eller förordning hör att meddela för andra bindande förordnanden eller att besluta om andras intressen, rättigheter eller skyldigheter eller som med stöd av lag eller förordning i sin uppgift reellt ingriper i någon annans intressen eller rättigheter, samt b) den som enligt lag eller förordning eller enligt ett uppdrag som han eller hon med stöd av lag eller förordning fått av en myndighet ska delta i beredningen av sådana beslut som avses i a-punkten genom att göra framställningar eller förslag till beslut, utarbeta utredningar eller planer, ta prover eller utföra inspektioner eller på något annat motsvarande sätt. Lagutskottet anser utifrån inkommen utredning att det när det gäller både den europeiska åklagarens och de europeiska delegerade åklagarnas åtalsverksamhet i Finland är fråga om sådan utövning av offentlig makt som avses i 40 kap. 11 § 5 punkten i strafflagen. Därför är det väsentligt att bestämmelserna om tjänstemän i 40 kap. 12 § 1 mom. i strafflagen enligt det kapitlet också tillämpas på personer som utövar offentlig makt.

Enligt artikel 96.5 i EPPO-förordningen ska EPPO och dess personal omfattas av protokollet om Europeiska unionens immunitet och privilegier. Det är enligt uppgift fråga om en återkommande standardbestämmelse i EU-rättsakter. En sådan bestämmelse ingår bland annat i artikel 70 i förordning (EU) 2018/1727 om Europeiska unionens byrå för straffrättsligt samarbete (Eurojust). Enligt artikel 11 a i protokollet har EU:s tjänstemän och övriga anställda inom varje medlemsstats territorium och oberoende av statstillhörighet immunitet mot rättsliga förfaranden vad avser handlingar som de har begått i sin tjänsteutövning. Enligt artikel 17 i protokollet ska dock EU:s tjänstemän och övriga anställda beviljas privilegier, immunitet och lättnader endast om det ligger i unionens intresse. Var och en av unionens institutioner ska därför upphäva den immunitet som har beviljats en tjänsteman eller en annan anställd, om institutionen anser att upphävandet av immuniteten inte strider mot unionens intresse. Enligt en bedömning som justitieministeriet lämnat lagutskottet kan det i en situation där det är fråga om straffrättsligt tjänsteansvar för den europeiska åklagaren eller europeiska delegerade åklagare inte med stöd av protokollets bestämmelser motiveras att EU:s intresse förutsätter att de har immunitet mot rättsliga förfaranden.

Lagutskottet föreslår i anslutning till det straffrättsliga ansvaret att 27 § i lagen om Åklagarmyndigheten (lagförslag 4) ändras på det sätt som närmare anges i detaljmotiven så att det är klart vem som är åklagare i en eventuell process om tjänstebrott som gäller den europeiska åklagaren eller en europeisk delegerad åklagare.

DETALJMOTIVERING

1. Lagen om Finlands deltagande i Europeiska åklagarmyndighetens (EPPO) verksamhet

9§. Avgörande av meningsskiljaktigheter som gäller utövande av behörighet. Den föreslagna paragrafen kompletterar bestämmelserna i artikel 25.6 i EPPO-förordningen om lösning av meningsskiljaktighet mellan den nationella åklagarmyndigheten och EPPO om vem som ska vara behörig i fråga om utredningen av ett ärende. Enligt *1 mom.* avgörs behörighetskonflikter av riksåklagaren. Riksåklagarens beslut ska motiveras och ärendet ska föras till Helsingfors tingsrätt för avgörande. Riksåklagarens beslutanderätt tillämpas enligt *2 mom.* dock inte, om justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman är nationell åklagarmyndighet i ärendet.

Enligt *3 mom.* ska Helsingfors tingsrätt ge Europeiska åklagarmyndigheten och den nationella åklagare som skött ärendet tillfälle att bli hörda i ärendet. Under utskottets sakkunnigutfrågning framfördes det att riksåklagaren bör ges tillfälle att bli hörd i stället för den nationella åklagaren. Lagutskottet anser dock att förslaget i propositionen är motiverat när man beaktar att syftet med momentet är att de båda instanser som bäst känner till behörighetsfrågan ska ges lika tillfälle att bli hörda i ärendet och på så sätt säkerställa att Helsingfors tingsrätt har tillgång till bästa möjliga information när tingsrätten fattar sitt beslut om behörighetskonflikten (se RP, s. 114). Det bör också noteras att momentet inte begränsar hörandet av andra aktörer.

Enligt *6 mom.* får Helsingfors tingsrätts avgörande inte överklagas genom besvär. Målet är att säkerställa att en behörighetskonflikt kan avgöras så snabbt som möjligt och i ett så tidigt skede som möjligt av utredningen (se RP, s. 26, 27 och 114—115). Förslaget om begränsning av besvärsrätten har också påverkats av artikel 42.2 c i EPPO-förordningen. Enligt den bestämmelsen ska Europeiska unionens domstol vara behörig att meddela förhandsavgöranden om tolkningen av bestämmelserna om EPPO:s behörighet. Eftersom Helsingfors tingsrätt enligt förslaget avgör ärendet slutligt, är tingsrätten skyldig att begära förhandsavgörande av EU-domstolen när villkoren enligt artikel 267 i EUF-fördraget är uppfyllda.

Under utfrågningen i lagutskottet tillstyrkte de sakkunniga i huvudsak det i momentet föreslagna besvärsförbudet. Som det sägs i övervägandena ovan understryker dock grundlagsutskottet i sitt yttrande betydelsen av att riksåklagarens beslutanderätt inte ska omfatta behörighetskonflikter mellan de högsta laglighetsövervakarna och EPPO och påpekar att den tingsrätt som ska avgöra ärendet är domför med ordföranden ensam. Grundlagsutskottet anser att avgörandets betydelse i sak förutsätter åtminstone att besvärsförbudet slopas (GrUU 39/2020 rd, s. 5).

Lagutskottet konstaterar att trots att det i en behörighetskonflikt inte handlar om ett beslut som gäller individens rättigheter eller skyldigheter, kan det finnas principiellt betydande frågor till exempel när det gäller behörighetskonflikter mellan justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman och EPPO. Ärenden som gäller behörighetskonflikter kan också vara juridiskt komplicerade. Av dessa orsaker och med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande anser lagutskottet att det är motiverat att möjliggöra ändringssökande i de situationer som avses i 1 och 2 mom. Lagutskottet anser att det med beaktande av ärendets brådskande natur och dess särskilda karaktär är befogat att regleringen till dessa delar ska motsvara 38—42 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003, EU-ut-

Betänkande LaUB 15/2020 rd

lämningslagen). Lagutskottet föreslår därför att det i momentet hänvisas till de bestämmelserna. Det är dock motiverat att regleringen är smidig för att beakta att ett ärende som gäller en behörighetskonflikt kan avvika från de situationer som avses i de bestämmelser som det hänvisas till. Därför hänvisas det till bestämmelserna i EU-utlämningslagen ”i tillämpliga delar”.

Hänvisningen till de ovannämnda bestämmelserna i EU-utlämningslagen betyder att ett avgörande av Helsingfors tingsrätt får överklagas genom besvär hos högsta domstolen, om högsta domstolen beviljar besvärstillstånd. Tillstånd kan beviljas på de grunder som anges i 30 kap. 3 § i rättegångsbalken. Tidsfristerna för att göra och bemöta en ändringsansökan motsvarar tidsfristerna i EU-utlämningslagen. Hänvisningen betyder likaså att högsta domstolen kan behandla och avgöra ärendet på en avdelning med tre ledamöter. Högsta domstolen ska avgöra ärendena skyndsamt. Normalt ska ett ärende avgöras inom 20 dagar från det att tiden för inlämnande av bemötande gått ut. I fråga om motiveringen hänvisar lagutskottet också till motiveringen till de ovannämnda bestämmelserna i EU-utlämningslagen (se RP 231/2014 rd och RP 88/2003 rd).

För tydlighetens skull påpekar utskottet också att trots att momentet möjliggör överklagande av Helsingfors tingsrätts beslut, har också Helsingfors tingsrätt möjlighet att begära ett förhandsavgörande av EU-domstolen i enlighet med artikel 267 i EUF-fördraget.

18§. Laglighetskontroll som utövas av justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman. (Ny). Av de orsaker som anges i övervägandena ovan föreslår lagutskottet en ny paragraf om den laglighetskontroll som utövas av riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern i statsrådet. Det är fråga om en informativ hänvisning enligt vilken bestämmelser om den laglighetskontroll som justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman utövar i fråga om den europeiska åklagarens och de europeiska delegerade åklagarnas verksamhet i Finland finns i grundlagen. Den föreslagna formuleringen motsvarar i sak det som grundlagsutskottet föreslagit (GrUU 39/2020 rd, s. 4—5). Paragrafen förtydligar den reglering som behandlas närmare i propositionen (RP, s. 90—93). Enligt den kan det inte anses att EPPO-förordningen kategoriskt begränsar de högsta laglighetsövervakarnas laglighetskontroll i dess nuvarande form, som allmänt riktar sig till de europeiska delegerade åklagarnas och den europeiska åklagarens åtalsverksamhet i finska domstolar.

Det är särskilt 108 och 109 § i grundlagen som är relevanta i detta avseende. Paragraferna gäller justitiekanslerns och justitieombudsmannens uppgifter. Det finns emellertid också andra bestämmelser i grundlagen som påverkar den laglighetskontroll som utövas av de högsta laglighetsövervakarna och som bör beaktas. Inte heller grundlagsutskottet har begränsat den hänvisning som utskottet föreslår till bara vissa bestämmelser i grundlagen (GrUU 39/2020 rd, s. 5). På grund av det som sägs ovan anser lagutskottet att det i den föreslagna bestämmelsen är motiverat att allmänt hänvisa till grundlagen.

Lagutskottet understryker att den föreslagna informativa hänvisningen inte begränsar utövningen av de högsta laglighetsövervakarnas övriga nationella befogenheter, till exempel tjänsteåtal.

På grund av den nya 18 § som lagutskottet föreslår och den nya 19 § som föreslås nedan ändras paragrafnumreringen så att 18 § i propositionen, som gäller ikraftträdande, blir ny 20 §, ändrad på det sätt som föreslås nedan.

Betänkande LaUB 15/2020 rd

19§. Begäran om upphävande av en statsrådsmedlems privilegier eller immunitet. (Ny).

Av de orsaker som anges i utskottets överväganden ovan i fråga om ministeransvarighetsärenden föreslår lagutskottet en ny 19 § om begäran om upphävande av en statsrådsmedlems privilegier eller immunitet. I den föreskrivs det att om en i artikel 29 i EPPO-förordningen avsedd begäran om upphävande av privilegier eller immunitet gäller en medlem av statsrådet, ska den ställas till justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman. Justitiekanslern eller justitieombudsmannen avgör begäran med iakttagande i tillämpliga delar av det som föreskrivs om behandlingen av ärenden som gäller laglighetskontroll.

I artikel 29.1 i EPPO-förordningen sägs det att när EPPO:s utredningar inbegriper personer som skyddas genom privilegier eller immunitet i enlighet med nationell lagstiftning, och sådana privilegier eller sådan immunitet utgör ett hinder för utredningen i fråga, ska den europeiska chefsåklagaren utfärda en motiverad skriftlig begäran om upphävande av privilegierna eller immuniteten i enlighet med de förfaranden som fastställs i nationell lagstiftning. Den i grundlagen föreskrivna särskilda behandlingsordningen och förhöjda åtalströskeln för ministeransvarighetsärenden kan anses omfattas av de privilegier och den immunitet som det hänvisas till i artikeln.

Enligt artikeln ska den europeiska chefsåklagaren utfärda en motiverad skriftlig begäran om upphävande av privilegierna eller immuniteten i enlighet med de förfaranden som fastställs i nationell lagstiftning. Den föreslagna bestämmelsen kan betraktas som ett sådant i artikeln avsett förfarande som fastställs i nationell lagstiftning. Som det sägs i paragrafen ska den högsta laglighetsövervakaren avgöra begäran med iakttagande i tillämpliga delar av vad som föreskrivs om behandlingen av ärenden som gäller laglighetskontroll. Uttrycket i tillämpliga delar i paragrafen kan framför allt anses avse grundlagens bestämmelser om ministeransvarighetsärenden. I praktiken ska den europeiska chefsåklagaren ställa en sådan begäran som avses i artikeln till justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman, som sedan behandlar begäran som ett ärende som hör till justitiekanslerns eller justitieombudsmannens behörighet i enlighet med sin prövningsrätt, och efter eget gottfinnande eventuellt vidtar de åtgärder som föreskrivs i 115 § i grundlagen.

20 (18) §. Ikraftträdande. I 18 § finns en sedvanlig ikraftträdandebestämmelse. På grund av de nya paragrafer som utskottet föreslår ovan blir ikraftträdandebestämmelsen 20 §.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft när EPPO inleder sin verksamhet. Tidpunkten för detta fastställs genom ett beslut av kommissionen innan verksamheten inleds. Enligt uppgift till utskottet har det beslutet ännu inte fattats när betänkandet behandlas, och man vet ännu inte när beslutet kommer att fattas och således inte när EPPO kommer att inleda sin verksamhet. Enligt uppgift bedömde kommissionen i november 2020 att EPPO kan inleda sin verksamhet tidigast under det första kvartalet av 2021.

Eftersom det således råder stor osäkerhet kring när EPPO ska inleda sin verksamhet och de föreslagna lagarna träda i kraft, anser lagutskottet att det är motiverat att föreskriva genom förordning av statsrådet om lagarnas ikraftträdande. Förordningen kan utfärdas när kommissionen har fattat beslut om tidpunkten för när EPPO ska inleda sin verksamhet eller när man annars med säkerhet känner till denna tidpunkt. På grund av det som konstateras ovan föreslår lagutskottet att lagen en-

Betänkande LaUB 15/2020 rd

ligt ikraftträdandebestämmelsen ska träda i kraft vid en tidpunkt som föreskrivs genom förordning av statsrådet.

En motsvarande ändring behöver göras också i ikraftträdandebestämmelserna i lagförslag 2—7, och utskottet föreslår därför att också de ses över. De ändringsförslagen motiveras inte särskilt i samband med lagförslagen 2, 3 och 5—7 nedan.

4. Lagen om ändring av 11 § i lagen om Åklagarmyndigheten

27§. Handläggning av tjänsteåtal. (Ny). I 27 § i lagen om Åklagarmyndigheten föreskrivs det om handläggning av tjänsteåtal som gäller åklagare. Regeringen föreslår inga ändringar i paragrafen. Enligt 2 mom. åtalas en statsåklagare, ledande distriktsåklagare, specialiståklagare, distriktsåklagare och biträdande åklagare för tjänstebrott vid hovrätten. Åklagare är antingen justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman eller en åklagare som förordnats av justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman.

Under utfrågningen i utskottet ansåg de sakkunniga att det är problematiskt att det inte utifrån regeringens proposition är klart vem som är åklagare i en eventuell process om tjänstebrott som gäller den europeiska åklagaren eller en europeisk delegerad åklagare. Utskottet föreslår därför att paragrafens 2 mom. ändras så att det utöver de åklagare som nämns ovan också nämns den europeiska åklagare och de europeiska delegerade åklagare som avses i 5 § i lagen om Finlands deltagande i Europeiska åklagarmyndighetens (EPPO) verksamhet. Den ändring som lagutskottet föreslår kräver också att *lagrubriken* och *lagens ingress* ses över.

Genom den ändring som utskottet föreslår blir det helt klart att den europeiska åklagaren och en europeisk delegerad åklagare åtalas för tjänstebrott vid hovrätten och att åklagare är antingen justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman eller en åklagare som förordnats av någon av dem. Utskottet fäster uppmärksamhet vid att enligt artikel 5.3 i förordningen ska nationell lagstiftning gälla i den utsträckning ett ärende inte regleras av förordningen. Som utskottet konstaterar i övervägandena ovan innehåller förordningen inga särskilda bestämmelser om straffrättsligt tjänsteansvar för den europeiska åklagaren eller europeiska delegerade åklagare. Den ändring som utskottet föreslår klarlägger samtidigt också det som sägs i övervägandena om att den europeiska åklagaren och en europeisk delegerad åklagare kan ha straffrättsligt tjänsteansvar för sin verksamhet som EPPO-åklagare, och att de högsta laglighetsövervakarna då också har befogenheter enligt 27 § i lagen om Åklagarmyndigheten i fråga om dem.

I fråga om motiveringen hänvisar lagutskottet till motiveringen till bestämmelsen i lagen om Åklagarmyndigheten (se RP 17/2018 rd) och till lagutskottets betänkande om propositionen (LaUB 5/2018 rd). Det är således väsentligt att den prövningsrätt som finns i anslutning till utövningen av åtalsrätten också i fråga om den europeiska åklagaren och de europeiska delegerade åklagarna har flyttats bort från Åklagarmyndigheten. I en situation där de högsta laglighetsövervakarna beslutar att förordna en åklagare i ett ärende är det befogat att de tillsammans med riksåklagaren diskuterar om vilken åklagare som med hänsyn till sin kompetens, sin arbetssituation och övriga särskilda omständigheter är lämplig för uppgiften. Den diskussionen bör föras i god tid innan laglighetsövervakaren utfärdar sitt åtalsförordnande, så att den åklagare som ska utföra åtalet har möjlighet att sätta sig in i saken redan under förundersökningen.

Betänkande LaUB 15/2020 rd

Ikraftträdandebestämmelsen. Lagutskottet föreslår med hänvisning till det som står ovan i detaljmotiven till 20 § i lagförslag 1 att ikraftträdandebestämmelsen ses över.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 1—7 i proposition RP 184/2020 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Utskottets ändringsförslag

1.

om Finlands deltagande i Europeiska åklagarmyndighetens (EPPO) verksamhet

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag innehåller bestämmelser som kompletterar rådets förordning (EU) 2017/1939 om genomförande av fördjupat samarbete om inrättande av Europeiska åklagarmyndigheten, nedan *EPPO-förordningen*.

2 §

Europeiska åklagarmyndighetens behörighet i Finland

Europeiska åklagarmyndigheten är behörig att i Finland utöva de befogenheter att genomföra utredningar och väcka åtal som avses i EPPO-förordningen.

Betänkande LaUB 15/2020 rd

3 §

Förfarandet vid nominering av kandidater till uppdraget som europeisk åklagare

Ett vid Europeiska åklagarmyndigheten ledigförklarat uppdrag som europeisk åklagare ska utannonseras innan kandidater nomineras och annonsen ska publiceras på lämpligt sätt. Endast sådana som sökt uppdraget kan nomineras.

Utöver vad som föreskrivs i artikel 16.1 i EPPO-förordningen tillämpas på behörighetsvillkoren för en europeisk åklagare vad som föreskrivs om behörighetsvillkor för åklagare eller domare.

Finlands kandidater till uppdraget som europeisk åklagare nomineras av statsrådet på framställning av justitieministeriet. Riksåklagarens byrå ska ges tillfälle att avge utlåtande om de personer som sökt uppdraget.

Den som har utnämnts till europeisk åklagare ska beviljas tjänstledighet utan lön från sin tjänst för den tid som han eller hon sköter uppdraget som europeisk åklagare.

4 §

Förfarandet vid nominering av kandidater till uppdragen som europeiska delegerade åklagare

Ett vid Europeiska åklagarmyndigheten ledigförklarat uppdrag som europeisk delegerad åklagare ska utannonseras innan kandidater nomineras och annonsen ska publiceras på lämpligt sätt. Endast sådana som sökt uppdraget kan nomineras.

Utöver vad som föreskrivs i artikel 17.2 i EPPO-förordningen tillämpas på behörighetsvillkoren för europeiska delegerade åklagare vad som föreskrivs om behörighetsvillkor för åklagare.

Finlands kandidater till uppdragen som europeiska delegerade åklagare nomineras av statsrådet på framställning av riksåklagarens byrå.

En europeisk delegerad åklagare utnämns för viss tid till en tjänst som åklagare vid Åklagarmyndigheten, om han eller hon inte har utnämnts till en åklagartjänst. På utnämningsförfarandet tillämpas vad som föreskrivs i 17 § i lagen om Åklagarmyndigheten (32/2019).

Den som har utnämnts till europeisk delegerad åklagare ska beviljas tjänstledighet utan lön från sin tjänst för den tid som han eller hon sköter uppdraget som europeisk delegerad åklagare.

5 §

Den europeiska åklagarens och de europeiska delegerade åklagarnas befogenheter

Utöver vad som föreskrivs i EPPO-förordningen har den europeiska åklagaren och de europeiska delegerade åklagarna samma befogenheter när de sköter sina uppgifter som åklagare har enligt finsk lag.

6 §

Europeiska delegerade åklagares verksamhet som nationella åklagare

De europeiska delegerade åklagarna får i enlighet med vad som anges i artikel 13.3 i EPPO-förordningen även utöva verksamhet som nationella åklagare.

Betänkande LaUB 15/2020 rd

7 §

Information om brottmål till Europeiska åklagarmyndigheten

Åklagaren ska informera en europeisk delegerad åklagare om brottmål som avses i artikel 24 i EPPO-förordningen.

Informationen får trots sekretessbestämmelserna innehålla sådana uppgifter som avses i artikel 24.4 i EPPO-förordningen och andra uppgifter som är nödvändiga för att ett anhängigt ärende ska kunna behandlas.

8 §

Samråd med de nationella myndigheterna

Vid de samrådsförfaranden som avses i artikel 13.2, 13.3, 25.2, 25.3, 27.4, 39.3 samt 40.1 i EPPO-förordningen är riksåklagarens byrå nationell myndighet.

9 §

Avgörande av meningsskiljaktigheter som gäller utövande av behörighet

Sådana i artikel 25.6 i EPPO-förordningen avsedda meningsskiljaktigheter mellan Europeiska åklagarmyndigheten och den nationella åklagarmyndigheten som gäller utövande av behörighet avgörs av riksåklagaren. Riksåklagarens beslut ska motiveras och ärendet ska föras till Helsingfors tingsrätt för avgörande inom 14 dagar från det att beslutet fattades.

Vad som föreskrivs i 1 mom. tillämpas inte om justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman är nationell åklagarmyndighet i ärendet. Då ska justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman föra ett ärende som gäller utövande av behörighet till Helsingfors tingsrätt för avgörande inom 14 dagar från det att deras beslut om utövande av behörighet fattades.

Tingsrätten ska ge Europeiska åklagarmyndigheten och den åklagare som skött ärendet tillfälle att bli hörda i ärendet. Vid behandlingen av ärendet gäller i övrigt i tillämpliga delar vad som föreskrivs om behandling av ansökningsärenden. Ärendet ska behandlas skyndsamt.

Tingsrätten är domför med ordföranden ensam.

Bestämmelser om offentlighet för rättegångshandlingarna från behandlingen av ett ärende och om offentlighet vid muntlig förhandling finns i 16 a § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007).

Tingsrättens avgörande får inte överklagas genom besvär hos högsta domstolen, om högsta domstolen beviljar besvärstillstånd med stöd av 30 kap. 3 § i rättegångsbalken (4/1734). På förfarandet tillämpas i tillämpliga delar det som föreskrivs i 38—42 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003).

Betänkande LaUB 15/2020 rd

10 §

Användning av tvångsmedel

De åtgärder som avses i artikel 30.1 och 30.4 i EPPO-förordningen är gripande, anhållande, häktning, häktningsarrest, begränsning av kontakter, reseförbud, förstärkt reseförbud, kvarstad, beslag, kopiering av handlingar, genomsökning, föreläggande att säkra data, avspärning av utredningsplatser och utredningsobjekt, upptagande av signalement, bestämning av DNA-profiler, teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänkta och dömda, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser.

Om gränsöverskridande utredningar enligt artikel 31 i EPPO-förordningen kräver att ett tvångsmedel enligt 1 mom. används, förutsätter användningen av tvångsmedlet att det enligt finsk lag skulle vara tillåtet att använda tvångsmedlet om den gärning som utreds hade begåtts i Finland under motsvarande förhållanden.

Bestämmelser om förfaranden som ska följas när beslut om användning av tvångsmedel fattas och tvångsmedel används finns i artikel 32 i EPPO-förordningen och på andra ställen i lag.

11 §

Gränsöverskridande utredningsåtgärder

Om det för en gränsöverskridande utredning enligt artikel 31 i EPPO-förordningen under motsvarande förhållanden i Finland krävs beslut av någon annan myndighet än den handläggande europeiska delegerade åklagaren, ska ett sådant beslut inhämtas som grund för utredningsåtgärden.

12 §

Utlämnande av överskottsinformation och signalement

Om det för en gränsöverskridande utredning enligt artikel 31 i EPPO-förordningen krävs att sådan överskottsinformation som avses i 10 kap. 55 § i tvångsmedelslagen (806/2011) lämnas ut till en annan medlemsstat i Europeiska unionen, förutsätter utlämnandet av informationen att den i enlighet med 56 § 1, 2 eller 4-6 mom. i det kapitlet skulle få användas i en motsvarande situation i Finland.

På utlämnande av sådan information som avses i 9 kap. 3 § 2 mom. i tvångsmedelslagen tillämpas vad som föreskrivs i det momentet.

13 §

Avskrivande av mål och delgivning av beslut

Den som är part i ett brottmål ska, med tillämpning av vad som i 1 kap. 9 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) föreskrivs om delgivning, informeras om Europeiska åklagarmyndighet-

Betänkande LaUB 15/2020 rd

ens beslut att på det sätt som föreskrivs i artikel 39 i EPPO-förordningen avskriva ett brottmål som hör till dess behörighet utan att hänskjuta målet till den nationella åklagarmyndigheten.

14 §

Rätt för den europeiska åklagaren och de europeiska delegerade åklagarna att få information

Vad som i 22 § i lagen om Åklagarmyndigheten (32/2019) föreskrivs om en åklagares rätt att få information tillämpas också på den europeiska åklagaren och de europeiska delegerade åklagarna när de sköter sina uppgifter enligt EPPO-förordningen. Vad som i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (616/2019), lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet (639/2019), lagen om behandling av personuppgifter inom Tullen (650/2019) och i andra lagar föreskrivs om utlämnande av uppgifter till åklagaren tillämpas också på utlämnande av uppgifter till den europeiska åklagaren och de europeiska delegerade åklagarna när de sköter sina uppgifter enligt EPPO-förordningen.

15 §

Beviljande av tillgång till ärendehanteringssystemet

En delegerad europeisk åklagare kan i fråga om ärenden som han eller hon handlägger på begäran bevilja en annan delegerad europeisk åklagare tillgång till information som lagrats i Europeiska åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem, om tillgång behövs för att uppgifter som anges i EPPO-förordningen ska kunna skötas.

16 §

Tillstånd för överföring av personuppgifter till ett tredjeland eller en internationell organisation

Ett i artikel 80.1 c i EPPO-förordningen avsett förhandstillstånd för vidareöverföring av personuppgifter till ett tredjeland eller en internationell organisation kan beviljas av den behöriga myndighet som gjorde den ursprungliga överföringen. När ett ärende som gäller förhandstillstånd avgörs ska på behörigt sätt beaktas brottets allvar, det ändamål för vilket personuppgifterna ursprungligen överfördes och andra relevanta omständigheter i ärendet.

17 §

Företrädande av Europeiska åklagarmyndigheten i högsta domstolen

Europeiska åklagarmyndigheten ska besluta om inlämnande av ansökan om besvärstillstånd till högsta domstolen i brottmål där Europeiska åklagarmyndigheten utövar behörighet.

Delegerade europeiska åklagare ska föra talan i brottmål i högsta domstolen på Europeiska åklagarmyndighetens vägnar.

Betänkande LaUB 15/2020 rd

18 § (Ny)

Laglighetskontroll som utövas av justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman

Bestämmelser om den laglighetskontroll som justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman utövar över den europeiska åklagarens och europeiska delegerade åklagares verksamhet i Finland finns i grundlagen.

19 § (Ny)

Begäran om upphävande av en statsrådsmedlems privilegier eller immunitet

Om en i artikel 29 i EPPO-förordningen avsedd begäran om upphävande av privilegier eller immunitet gäller en medlem av statsrådet, ska den ställas till justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman. Justitiekanslern eller justitieombudsmannen avgör begäran med iakttagande i tillämpliga delar av det som föreskrivs om behandlingen av ärenden som gäller laglighetskontroll.

20 (18) §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft vid en tidpunkt som föreskrivs genom förordning av statsrådet.

2.

om ändring av 3 kap. 10 a § och 5 kap. 1 § i förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
fögas till 3 kap. 10 a § i förundersökningslagen (805/2011), sådan paragrafen lyder i lag 672/2014, ett nytt 6 mom. och till 5 kap. 1 §, sådan den lyder i lag 988/2016, ett nytt 2 mom. som följer:

Betänkande LaUB 15/2020 rd

3 kap.

Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras

10 a §

Begränsning av förundersökningen på grund av erkännande

I ett brottmål där Europeiska åklagarmyndigheten utövar behörighet förutsätts det för att 1–3 mom. ska tillämpas att en permanent avdelning vid Europeiska åklagarmyndigheten har samtyckt till förfarandet. Målet ska på det sätt som föreskrivs i artikel 40 i rådets förordning (EU) 2017/1939 om genomförande av fördjupat samarbete om inrättande av Europeiska åklagarmyndigheten föras till den permanenta avdelningen för avgörande innan åklagaren fattar beslut om de åtgärder som avses i 1–3 mom.

5 kap.

Förundersökningssamarbete mellan förundersökningsmyndigheter och åklagare

1 §

Underrättelse till åklagaren

Förundersökningsmyndigheten ska utan dröjsmål underrätta åklagaren också om brottmål där Europeiska åklagarmyndigheten kan utöva behörighet.

Denna lag träder i kraft vid en tidpunkt som föreskrivs genom förordning av statsrådet.

3.

om ändring av 1 kap. 10 § i lagen om rättegång i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 1 kap. 10 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997), sådan paragrafen lyder i lag 670/2014, ett nytt 5 mom. som följer:

1 kap.

Om åtalsrätt och åtalsprövning

10 §

I ett brottmål där Europeiska åklagarmyndigheten utövar behörighet förutsätts det för framläggande av ett domsförslag att en permanent avdelning vid Europeiska åklagarmyndigheten har samtyckt till förfarandet. Målet ska på det sätt som föreskrivs i artikel 40 i rådets förordning (EU) 2017/1939 om genomförande av fördjupat samarbete om inrättande av Europeiska åklagarmyndigheten föras till den permanenta avdelningen för avgörande innan åklagaren fattar beslut om att lägga fram ett domsförslag.

Denna lag träder i kraft **vid en tidpunkt som föreskrivs genom förordning av statsrådet.**

4.

om ändring av 11 **och 27 § i lagen om Åklagarmyndigheten**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om Åklagarmyndigheten (32/2019) 11 § **och 27 § 2 mom.** som följer:

Betänkande LaUB 15/2020 rd

11 §

Riksåklagarens uppgifter som högsta åklagare och riksåklagarens beslutanderätt

Riksåklagaren ska

1) vara åklagare i de mål som enligt lag ska skötas av riksåklagaren eller som han eller hon åtar sig,

2) besluta om inlämnande av en åklagares ansökan om besvärstillstånd till högsta domstolen och om vem som företräder åklagarna i högsta domstolen i andra mål än sådana där Europeiska åklagarmyndigheten utövar behörighet,

3) övervaka och främja åklagarverksamhetens rättsliga kvalitet och enhetlighet,

4) förordna de i 2 kap. 4 § i förundersökningslagen (805/2011) avsedda åklagare som är undersökningsledare när en polisman misstänks ha begått ett brott,

5) i enlighet med 9 § 1 mom. i lagen om Finlands deltagande i Europeiska åklagarmyndighetens (EPPO) verksamhet (/) avgöra i artikel 25.6 i rådets förordning (EU) 2017/1939 om genomförande av fördjupat samarbete om inrättande av Europeiska åklagarmyndigheten avsedda meningsskiljaktigheter mellan Europeiska åklagarmyndigheten och den nationella åklagarmyndigheten när det gäller behörighet att genomföra utredningar och väcka åtal.

Riksåklagaren kan överta avgörandet av ett ärende som ankommer på en underlydande åklagare eller förordna att en underlydande åklagare ska utföra ett åtal som riksåklagaren beslutat väcka. Riksåklagaren kan också förordna att en underlydande åklagare ska utföra åtalsprövningen i ett mål. Vad som föreskrivs i detta moment tillämpas inte på mål där Europeiska åklagarmyndigheten utövar behörighet.

Riksåklagaren kan för viss tid bevilja en sådan namngiven tjänsteman i ett annat tjänsteförhållande som är tjänstledig från sin åklagartjänst sådana åklagarbefogenheter som tjänstemannen behöver för ett visst uppdrag. På den som utövar åklagarbefogenheter tillämpas i övrigt vad som föreskrivs om åklagare.

27 § (Ny)

Handläggning av tjänsteåtal

En statsåklagare, ledande distriktsåklagare, specialiståklagare, distriktsåklagare och biträdande åklagare samt den europeiska åklagare och de europeiska delegerade åklagare som avses i 5 § i lagen om Finlands deltagande i Europeiska åklagarmyndighetens (EPPO) verksamhet åtalas för tjänstebrott vid hovrätten. Åklagare är antingen justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman eller en åklagare som förordnats av justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman.

Denna lag träder i kraft vid en tidpunkt som föreskrivs genom förordning av statsrådet.

5.

om ändring av 12 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 12 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003), sådan paragrafen lyder i lagarna 658/2015 och 41/2019, ett nytt 3 mom. som följer:

12 §

Behöriga åklagare

I brottmål som omfattas av Europeiska åklagarmyndighetens behörighet är den europeiska åklagaren och europeiska delegerade åklagare behöriga att sköta åklagaruppgifter enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft vid en tidpunkt som föreskrivs genom förordning av statsrådet.

6.

om ändring av 9 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 9 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna (1383/2007), sådan paragrafen lyder i lagarna 659/2015 och 40/2019, ett nytt 3 mom. som följer:

Betänkande LaUB 15/2020 rd

9 §

Behöriga åklagare

— — — — —
I brottmål som omfattas av Europeiska åklagarmyndighetens behörighet är den europeiska åklagaren och europeiska delegerade åklagare behöriga att sköta åklagaruppgifter enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft vid en tidpunkt som föreskrivs genom förordning av statsrådet.

7.

om ändring av lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) en ny 16 a § som följer:

16 a §

Offentligheten i ärenden som gäller Europeiska åklagarmyndighetens behörighet

I fråga om rättegångens och rättegångshandlingars offentlighet i ärenden som gäller en behörighetskonflikt enligt 9 § i lagen om Finlands deltagande i Europeiska åklagarmyndighetens (EPPO) verksamhet (/) tillämpas denna lag, om inte något annat följer av denna paragraf.

På begäran av den som har del i saken eller av andra särskilda skäl kan domstolen besluta att den muntliga förhandlingen i ett ärende helt eller till behövliga delar ska ske utan att allmänheten är närvarande, om det är fråga om att avgöra ett ärende enligt 9 § 1 eller 2 mom. i lagen om Finlands deltagande i Europeiska åklagarmyndighetens (EPPO) verksamhet som gäller menings-skiljaktigheter mellan Europeiska åklagarmyndigheten och den nationella åklagarmyndigheten när det gäller behörighet att genomföra utredningar och väcka åtal.

Rättegångshandlingarna från den behandling av en behörighetskonflikt enligt 9 § i lagen om Finlands deltagande i Europeiska åklagarmyndighetens (EPPO) verksamhet som sker innan handläggningen av ett åtal inleds kan, med undantag av den rättegångshandling som innehåller avgörandet, om en part lägger fram orsaker som hänför sig till utredningen eller om domstolen

Betänkande LaUB 15/2020 rd

annars anser att det behövs, sekretessbeläggas högst till dess att åtalet handläggs eller målet avslutats.

Denna lag träder i kraft vid en tidpunkt som föreskrivs genom förordning av statsrådet.

Helsingfors 10.12.2020

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Leena Meri saf
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd (delvis)
medlem Saara Hyrkkö gröna
medlem Pihla Keto-Huovinen saml
medlem Marko Kilpi saml
medlem Antero Laukkanen kd
medlem Matias Mäkynen sd
medlem Mari Rantanen saf
medlem Mirka Soinikoski gröna
medlem Sebastian Tynkkynen saf
medlem Paula Werning sd
medlem Johannes Yrttiaho vänst
ersättare Kim Berg sd.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Tuokila
utskottsråd Mikko Monto.